

ประเมิณผลการดำเนินงานโครงการอำเภอจัดการระบบสุขภาพ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

The effectiveness of the District Health System in Khaosaming District, Trat Province

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการอำเภอจัดการระบบสุขภาพอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) รูปแบบการวิจัยประเมินผลโครงการ เพื่อประเมินผลโครงการตามแบบจำลองซิปโมเดลของสตีฟเฟิลบีม ประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงานและผลผลิตจากโครงการ โดยเก็บข้อมูลจากรายงานผลการดำเนินงานและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 40 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) คณะกรรมการสุขภาพอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ผู้บริหารหน่วยงานสาธารณสุขระดับอำเภอและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานระบบสุขภาพระดับตำบล เห็นว่าโครงการอำเภอจัดการระบบสุขภาพเป็นนโยบายที่ดีมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการระบบสุขภาพของพื้นที่ได้ อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม 2) การบริหารจัดการโครงการ มีข้อเด่นคือการจัดการแบบมีส่วนร่วม ทั้งด้านการวางแผน การดำเนินกิจกรรม การจัดการงบประมาณ และการติดตามประเมินผล 3) กระบวนการดำเนินงาน มีการแต่งตั้งคณะทำงานดำเนินโครงการระดับอำเภอและระดับตำบล มีการเตรียมความพร้อมแก่ผู้รับผิดชอบงานและคณะทำงาน มีการประชุมคณะทำงานเพื่อระดมความคิด ติดตามความก้าวหน้า และประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และ 4) ด้านผลการดำเนินงาน พบว่าอำเภอมีแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาระบบสุขภาพและเครือข่ายสุขภาพที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของพื้นที่ โดยกลไกการพัฒนาสุขภาพอำเภอ (DHS) และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราดส่วนใหญ่เห็นว่าโครงการอำเภอจัดการระบบสุขภาพอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีการเตรียมความพร้อมให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีแนวทางการเตรียมความพร้อมแก่ทีมงานและมีการพัฒนาให้บุคลากรมีการรับรู้และพึงพอใจในการมีส่วนร่วม มีการวางแผนการใช้งบประมาณและบุคลากรร่วมกัน หน่วยงานและภาคีต่างๆมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การจัดบริการสุขภาพครอบคลุมกลุ่มประชากรเป้าหมาย และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และผลการประเมินตามคุณลักษณะ 5 ด้าน (UCARE) ตามเกณฑ์การประเมินอำเภอจัดการสุขภาพในแต่ละประเด็นอยู่ในขั้นที่ 4.5

ผลจากการประเมินสะท้อนให้เห็นว่าทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน เห็นสอดคล้องกันว่าโครงการอำเภอจัดการระบบสุขภาพอำเภอ จังหวัดตราดเป็นโครงการที่เหมาะสม อำเภอสามารถนำนโยบายไปกำหนดแนวทาง/ยุทธวิธี เพื่อแก้ปัญหาได้ของพื้นที่ ในระดับมากที่สุด และเห็นว่านโยบายนี้สามารถแก้ปัญหาบนพื้นฐานจากข้อมูลสภาพปัญหาโรคและภัยสุขภาพที่เป็นจริงและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และเป็นการส่งเสริมให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภอ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาระบบสุขภาพของพื้นที่ อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ : ระบบสุขภาพอำเภอ

Abstract

This research intend to evaluate the effectiveness of the District Health System in Khaosaming District, Trat Province by qualitative studies. The qualitative study is adapted Stufflebeam's CIPP Model to analyze the context, input resource, internal process and the Output. Data was collected through report and direct interview of 40 main reporters of Khaosaming District, Trat province.

The research revealed that : 1) District health system committee ,public health administrator accepted that the project is appropriated with the government's policy and community requirement. 2) The project advantage is the community participation management through planning, implementation, project budgeting and evaluation. 3) The project has a hierachical line of management through district and sub-district level. The participants were well-prepared with proper job assignment through brainstorming and panel discussion. The Internal process was well-shaped with continuous conduction and supervision. 4) The project results in the recognition that the local administration body is the main organization for budgeting and inter-sectorial collaboration for community health problem activity. Besides, District health networking has drawn plan for health promotion and health prevention and control for diseases and health hazard of community. In summary the Government sector, Local Administrative bodies and the community agreed that the District health system is suitable and beneficial to the community. The community was provoked to awareness and realize in participating in the prevention and control of the community health problem. The project should be continue perform.

Keywords : District Health System

บทนำ

กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุข เพื่อขับเคลื่อนและพัฒนาระบบสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข 3 ทิศทาง คือ การบริหารจัดการแบบเขตบริการสุขภาพ จำนวน 12 เขต และกรุงเทพมหานคร การพัฒนาระบบบริการ (service plan) และการสนับสนุนระบบบริการเครือข่ายสุขภาพระดับอำเภอ (District Health System : DHS) ให้เป็นกลไกการบริหารจัดการสุขภาพที่เข้มแข็ง (กระทรวงสาธารณสุข, 2557) ระบบสุขภาพระดับอำเภอเป็นระบบการทำงานเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาสุขภาพที่มุ่งเน้นให้เกิดการบูรณาการของภาคีเครือข่ายเน้นเป้าหมาย และการจัดการความรู้แบบอิงบริบทของแต่ละพื้นที่ (กระทรวงสาธารณสุข, 2557) โดยหลักการดำเนินงานของระบบสุขภาพอำเภอประกอบด้วยหลักสำคัญ 5 ประการ คือ 1) การทำงานร่วมกันในระดับอำเภอ ของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) การมีส่วนร่วมของเครือข่ายและชุมชนเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในระดับอำเภอ 3) การทำงานจนเกิดคุณค่าทั้งกับผู้ใช้บริการและผู้ให้บริการ 4) การแบ่งปันทรัพยากรและการพัฒนาบุคลากร และ 5) การให้บริการสุขภาพตามบริบทที่จำเป็น

จากหลักการดำเนินงานของระบบสุขภาพระดับอำเภอที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตราด ได้เลือกพื้นที่อำเภอเขาสมิง เป็นหนึ่งในพื้นที่นำร่องในการพัฒนาระบบบริการเครือข่ายสุขภาพระดับอำเภอ (district health system : DHS) โดยดำเนินงานระบบสุขภาพอำเภอ ปีงบประมาณ 2556 เป็นต้นมา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการบริหารเครือข่ายสุขภาพระดับอำเภอ ให้สามารถดำเนินงานการจัดการสุขภาพหรือปัญหาสุขภาพที่ตอบสนองต่อปัญหาของประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องตามบริบทและวัฒนธรรม โดยให้ครอบคลุมทั้งด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน/ควบคุมโรคและภัยสุขภาพ การรักษา

พยาบาล และการฟื้นฟู ตามหลักการบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ และการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งในการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวยังไม่มีการประเมินผลโครงการอย่างเป็นรูปธรรมว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินการเป็นอย่างไร เพราะการประเมินผลงานจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างน้อย 2 ประการ (ถวัลย์รัฐวรเทพพุดิมพงษ์, 2539) คือช่วยให้ทราบว่าการปฏิบัติงานตามแผน/โครงการนั้น บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด และช่วยให้ทราบว่าวัตถุประสงค์ของแผน/โครงการที่ตั้งไว้เดิมนั้นปัจจุบันยังเป็นวัตถุประสงค์ที่แท้จริงหรือไม่ และมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังหรือไม่ ตอบสนองความต้องการเพียงใด ควรดำเนินการต่อไปหรือควรปรับปรุงหรือยุติโครงการนั้นเสีย ซึ่งเท่ากับเป็นการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่กำลังจะดำเนินการหรือดำเนินการไปแล้ว (สุวิมล ติรกันันท์, 2548) และที่สำคัญก็คือการประเมินผลจะชี้ให้เห็นว่าแนวความคิดริเริ่มใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด นำไปปฏิบัติแล้วได้ผลดีสมควรจะขยายโครงการให้ครอบคลุมกว้างขวางยิ่งขึ้นหรือไม่ (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2544) ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง การประเมินผลโครงการ และการประเมินผลโครงการโดยใช้รูปแบบชิป (CIPP model) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) จึงเห็นควรประเมินผลการดำเนินโครงการอำเภอจัดการระบบสุขภาพ ของอำเภอเขาสมิงขึ้น เพื่อนำผลการประเมินไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายสุขภาพระดับอำเภอ (district health system : DHS) ให้มีประสิทธิภาพนำไปสู่การขยายผลหรือพัฒนาการดำเนินงานการบริหารเครือข่ายสุขภาพระดับอำเภอ (district health system : DHS) ในพื้นที่อื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินผลโครงการอำเภอจัดการระบบสุขภาพของอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อประเมินผลโครงการอำเภอจัดการระบบสุขภาพของอำเภอเขาสมิงจังหวัดตราด โดยใช้รูปแบบการประเมินตามแบบจำลองชิป (CIPP Model) ที่มีการประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ดังนี้

- 1) การประเมินบริบท (context evaluation) คือ การประเมินสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกโครงการ
- 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (input evaluation) คือ การประเมินความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้า ได้แก่ บุคลากรงบประมาณ ความพร้อมในการดำเนินโครงการของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการทุกระดับ
- 3) การประเมินกระบวนการ (process evaluation) คือ การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงานของโครงการ เช่น การบริหารโครงการ การจัดการงบประมาณ กระบวนการจัดทำแผนดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการมีส่วนร่วมหน่วยงานต่างๆ
- 4) การประเมินผลผลิต (product evaluation) คือ การประเมินความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยเป็นกรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอจัดการระบบสุขภาพอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่

ก. คณะกรรมการสุขภาพอำเภอคือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบการขับเคลื่อนการพัฒนาเครือข่ายสุขภาพระดับอำเภอของอำเภอเขาสมิงได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเขาสมิง สาธารณสุขอำเภอเขาสมิง ผู้ช่วยสาธารณสุขอำเภอเขาสมิง หัวหน้างานเวชปฏิบัติครอบครัวและชุมชนโรงพยาบาลเขาสมิง จำนวน 10 คน

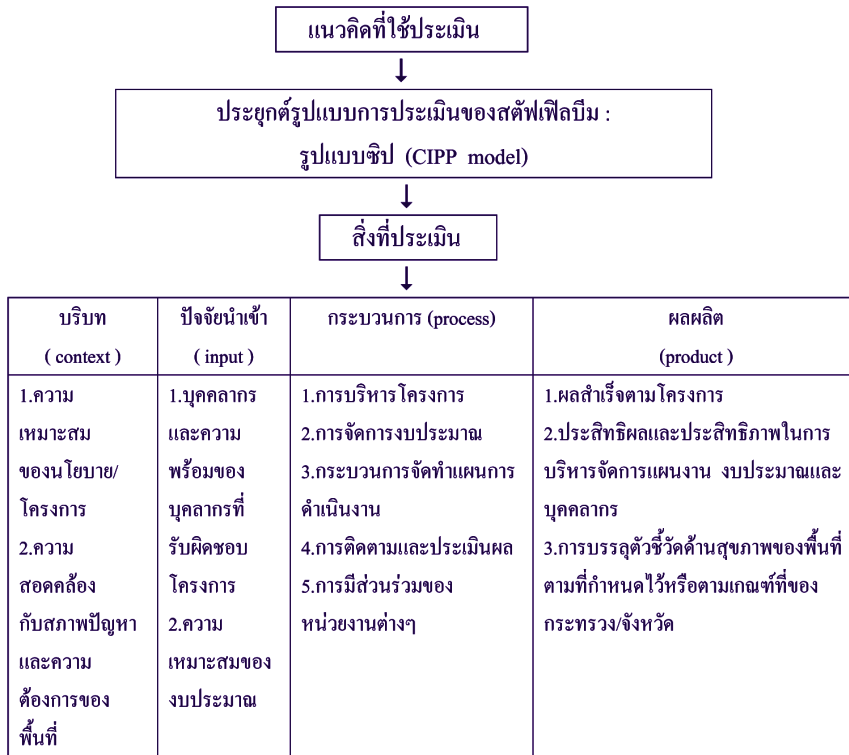
ข. ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด จำนวน 15 คน

ค. เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่รับผิดชอบงานการจัดการสุขภาพระบบสุขภาพ ในพื้นที่อำเภอเขาสมิงจังหวัดตราด จำนวน 15 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ทำการวิจัย และเก็บข้อมูลในช่วง 1 ตุลาคม 2557 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2558 รวมระยะเวลา 4 เดือน

กรอบแนวคิดในการประเมินผลโครงการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การประเมินผลโครงการอำเภอจัดการระบบสุขภาพ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด เป็นการวิจัยประเมินผลในรูปแบบซีพีโมเดล วิธีการศึกษาประกอบด้วย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่

ก. คณะกรรมการสุขภาพอำเภอ คือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบการขับเคลื่อนการพัฒนาเครือข่ายสุขภาพระดับอำเภอของอำเภอเขาสมิง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเขาสมิง สาธารณสุขอำเภอเขาสมิง ผู้ช่วยสาธารณสุขอำเภอเขาสมิง

หัวหน้างานเวชปฏิบัติครอบครัวและชุมชนโรงพยาบาลเขาสมิง จำนวน 10 คน

ข. ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด จำนวน 15 คน

ค. เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่รับผิดชอบงานการจัดการสุขภาพในพื้นที่อำเภอเขาสมิงจังหวัดตราด จำนวน 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียง แนวทางสัมภาษณ์แบบเจาะลึกสำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นเอง โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง การประเมิน

ผลโครงการ และการประเมินผลโครงการโดยใช้รูปแบบตีป (CIPP model) ของสต๊ฟเฟิลบีม (Stufflebeam) จากนั้นนำมา กำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย กำหนดนิยาม และ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแนวทางสัมภาษณ์แบบ เจาะลึกสำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัย โดยเริ่มต้นจากการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ เช่น เอกสารต่างๆ ของโครงการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in - depth interview) และการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูล โดยมีรายละเอียดของการเก็บข้อมูล

3.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary research) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานผลการดำเนินงานและ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เพื่อรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการโครงการ งบประมาณและการจัดการงบประมาณ และผลการ ดำเนินงานหรือความสำเร็จของโครงการ

3.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักในเรื่อง ความเหมาะสมของโครงการ ความพร้อมของเจ้าหน้าที่ ความเหมาะสมของงบประมาณ การบริหารจัดการโครงการ กระบวนการจัดทำแผนดำเนินงาน การติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ผลการดำเนินงานหรือ ความสำเร็จของโครงการและปัญหา อุปสรรคในการ ดำเนินงาน

3.3 การสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมข้อมูลจาก ตัวแทนเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (focus group discussion) ในเรื่องความเหมาะสมของโครงการ ความเหมาะสมของงบประมาณ กระบวนการจัดทำแผน ดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ผลการดำเนินงานหรือความสำเร็จของโครงการและปัญหา/อุปสรรค ในการดำเนินงาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากผู้วิจัยได้เก็บรวบรวม ข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาแยกประเภทและ จัดหมวดหมู่ เพื่อได้ง่ายต่อการวิเคราะห์ โดยนำข้อมูลที่ได้อ มา รวบรวมและวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Strauss, A.L. and Cabbin, J,1990).

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินบริบท (context) ของโครงการ อำเภอจัดการระบบสุขภาพ อำเภอเขาสมิงจังหวัดตราด ใน ประเด็นเรื่องความเหมาะสมของโครงการ ความสอดคล้องกับ สภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่ : จากการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูล ต่างเห็นสอดคล้องกันว่าโครงการ อำเภอจัดการระบบสุขภาพ เป็นนโยบายที่ดีมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพปัญหาในปัจจุบันสามารถนำไป ใช้ เป็นแนวทางในการบริหารจัดการระบบสุขภาพของพื้นที่ได้ โดยเหตุผลสำคัญที่สนับสนุนให้เห็นถึงความเหมาะสมของ นโยบาย คือ กระบวนการดำเนินงานของโครงการที่เปิด โอกาสให้พื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา การ วิเคราะห์ปัญหา การวางแผนเพื่อการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ และการบูรณาการทรัพยากรร่วมกันอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม บนพื้นฐานจากข้อมูลสภาพปัญหาโรคและภัยสุขภาพที่ เป็นจริงและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เป็นการส่งเสริม ให้คณะกรรมการและหน่วยงานในระดับตำบลเข้ามามีส่วน กำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมอีกทั้งข้อมูลที่ได้ จากการสัมภาษณ์ยังพบอีกว่า ในระดับจังหวัดให้ความสำคัญ สนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายโครงการอำเภอ จัดการระบบสุขภาพ ทั้งในด้านงบประมาณและด้าน วิชาการอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการศึกษาด้านปัจจัยนำเข้า (input) ใน ภาพรวมพบว่าการแต่งตั้งและมอบหมายหน้าที่แก่ เจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการทุกระดับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ งานมีความพร้อมและมีกิจกรรมการเตรียมความพร้อม ให้กับคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จากการ

สัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูล ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่าจังหวัดและอำเภอมีกิจกรรมการเตรียมความพร้อม การจัดงบประมาณสำหรับดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพียงพอในการทำกิจกรรม

3. **ผลการศึกษาด้านกระบวนการ (process)** พบว่ากระบวนการดำเนินงานโครงการอำเภอจัดการระบบสุขภาพ อำเภอเขาสมิงจังหวัดตราดเน้นการทำงานแบบเป็นทีมในรูปคณะทำงานทั้งด้านการวางแผนการดำเนินงานการจัดการงบประมาณและการติดตามประเมินผล ส่วนในด้านความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ พบว่าหน่วยงานภาครัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

4. **ผลการศึกษาด้านผลผลิต (product)** ในภาพรวมพบว่าผลการดำเนินงานประสบผลสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ทั้งในด้านศักยภาพในการวางแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาเครือข่ายการดำเนินงานอำเภอจัดการระบบสุขภาพที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่

5. **ปัญหาและอุปสรรค** ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานตามนโยบายอำเภอจัดการสุขภาพ อำเภอเขาสมิงจังหวัดตราด ได้แก่

- 1) เครือข่ายมีระดับความรู้ ความเข้าใจในโรคและภัยสุขภาพแตกต่างกัน
- 2) การสื่อสารประชาสัมพันธ์เรื่องโรคและภัยสุขภาพยังไม่เข้มข้น ทำให้ประชาชนไม่ตระหนักถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม
- 3) ระบบฐานข้อมูลโรคและภัยสุขภาพในระดับอำเภอยังไม่มีคุณภาพที่ดี

6. **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินโครงการในอนาคต** ควรมุ่งเน้นในเรื่องการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการทำงานในชุมชนเพื่อเผยแพร่หรือถ่ายทอดความรู้เรื่องโรคและภัยสุขภาพแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ อันจะส่งผลต่อ

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากโรคและภัยสุขภาพ ดังนั้นควรสนับสนุนให้มีการดำเนินงานที่เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาในระยะยาวอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

การอภิปรายผล

1. **การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม** พบว่า โครงการมีความเหมาะสมสอดคล้องกับนโยบายยุทธศาสตร์ สภาพปัญหาโรคและภัยสุขภาพในพื้นที่ การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการวางแผนการดำเนินงานโครงการสามารถบูรณาการเข้ากับแผนการปฏิบัติงานของหน่วยงาน สอดคล้องกับการศึกษาการประเมินผลการพัฒนางานระบบสุขภาพอำเภอ ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม (วัฒนา นันทะเสน, 2557) ผลลัพธ์ของการดำเนินระบบสุขภาพอำเภอ เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยผลการประเมินชี้ให้เห็นพัฒนาการและความเชื่อมโยงของ 5 ปัจจัยสำคัญ คือ (1) การทำงานร่วมกันในระดับอำเภอ (2) การมีส่วนร่วมของเครือข่ายและชุมชน (3) การทำงานจนเกิดคุณค่า ทั้งกับผู้บริหาร และตัวผู้ให้บริการเอง (4) การแบ่งปันทรัพยากรและการพัฒนาบุคลากร และ (5) การให้บริการสุขภาพตามบริบทที่จำเป็นโดยเน้นการแก้ไขปัญหาตามบริบทของพื้นที่ (CBL) ในการพัฒนาระบบสุขภาพ ภายใต้การดำเนินงานหนึ่งอำเภอหนึ่งประเด็นสุขภาพ (one district one project : ODOP) เพื่อแก้ไขปัญหาตามบริบทในพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและชุมชน

2. **การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยนำเข้า** พบว่า ปัจจัยนำเข้าด้านบุคลากรตามโครงการ มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบและเพิ่มพูนความรู้และทักษะแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง และมีการพัฒนาศักยภาพและจัดทำคู่มือแนวทางการปฏิบัติงานแก่คณะทำงานในระดับอำเภอและระดับตำบล ซึ่งถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งเพราะ

การเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเข้าใจ ได้รับความรู้แนวทางการดำเนินงาน และการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน จะส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการบุคลากรระหว่างภาคส่วนสาธารณสุขกับภาคีเครือข่ายอื่นๆ เพื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรม ด้านงบประมาณพบว่า มีการบูรณาการงบประมาณเพื่อใช้ในการทำกิจกรรมแก้ไข ปัญหาของพื้นที่ระหว่างหน่วยงานสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนอื่นๆ อย่างเป็นรูปธรรม เพียงพอและเหมาะสมตามสภาพปัญหาและบริบทของแต่ละพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินโครงการห้องเรียนธรรมชาติสู่คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนบ้านท่าพลวง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 ปีการศึกษา 2549 (สากล พรหมศิริเดช, 2550) ประเมินด้านบริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและด้านผลผลิต ในภาพรวมมีความเหมาะสมของโครงการอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะด้านปัจจัยนำเข้ามีความเหมาะสมของงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากร

3. กระบวนการดำเนินงานหรือแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติของโครงการอำเภอจัดการระบบสุขภาพ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด กระบวนการบริหารจัดการ เครือข่ายสุขภาพของอำเภอเขาสมิง มีการบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการทำหน้าที่ กำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินในภาพรวมของอำเภอ สอดคล้องกับการศึกษาการประเมินความคิดเห็นต่อการพัฒนาเครือข่าย บริการสุขภาพ System ระดับอำเภอ (District Health : DHS) ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร (ชดาภร ศิริคุณและวชิรพงศ์ ภัคติกุล, 2557) พบว่า บริบทแต่ละพื้นที่มีวิวัฒนาการการทำงานที่ต่อยอดจากทุนเดิม ที่เป็นวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานกับชุมชน มีเครือข่ายที่แน่นหนา เน้นการทำงานเป็นทีมที่มากด้วยประสบการณ์ และเรียนรู้เทคนิคร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ปัจจัย

นำเข้าสู่ระบบที่สำคัญคือ การมีโครงสร้างหน้าที่ สร้างการรับรู้ กระตุ้นการตอบสนองนโยบายหรือปัญหาสุขภาพ และให้การสนับสนุนอย่างเป็นระบบ ที่เริ่มด้วยการมีส่วนร่วม (participation) การมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) เสริมสร้าง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (learning) ร่วมลงมือปฏิบัติจริง (action) ภายใต้การประเมินตนเองและการตรวจเยี่ยม (checking) จนเกิดผลผลิตที่คุ้มค่า จนเป็นเครือข่ายสุขภาพที่มีการบูรณาการทรัพยากรเพื่อร่วมทำกิจกรรมที่ตอบสนอง ต่อปัญหาชุมชน จนเกิดอรรถประโยชน์สูงสุดด้านสุขภาพ โดยคณะกรรมการหรือผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานมีความพึงพอใจต่อระบบอยู่ในระดับมาก

4. ด้านผลผลิตในภาพรวม พบว่า ผลการดำเนินงานประสบผลสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการทั้งด้าน Objective และด้าน Effective โดยพบว่า อำเภอมีแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาระบบสุขภาพและเครือข่ายสุขภาพที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของพื้นที่ โดยกลไกการพัฒนาระบบสุขภาพอำเภอ (DHS) และผลการประเมินตามคุณลักษณะ 5 ด้าน (UCARE) ตามเกณฑ์การประเมินอำเภอจัดการสุขภาพในแต่ละ ประเด็นอยู่ในขั้นที่ 4.5 ได้แก่ ประเด็น unity คือการบริหารจัดการโครงการในรูปคณะกรรมการ ประเด็น community participation องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผน ดำเนินการ การดำเนินงานและการประเมินผล ประเด็น appreciation คือ แผนการดำเนินงานต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาของพื้นที่และความต้องการของประชาชน ประเด็น resource sharing คือ มีภาวะคณาจารย์จากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะแผนพัฒนากองทุนสุขภาพระดับ ตำบล และประเด็น essential care คือมีการวิเคราะห์และใช้ ข้อมูลเพื่อการวางแผนที่เหมาะสมสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการของคณะกรรมการ อำเภอจัดการระบบสุขภาพอำเภอเขาสมิงและเจ้าหน้าที่

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอเขาสมิง จังหวัด ตราด ที่ส่วนใหญ่เห็นว่าโครงการอำเภอจัดการระบบสุขภาพ อำเภอเขาสมิงมีการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีการเตรียมความพร้อมให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีแนวทางการเตรียมความพร้อมแก่ทีมงานและมีการพัฒนาให้บุคลากรมีการรับรู้และพึงพอใจในการมีส่วนร่วม มีการวางแผนการใช้งบประมาณและบุคลากรร่วมกัน หน่วยงานและภาคีต่างๆ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การจัดบริการสุขภาพครอบคลุมกลุ่มประชากรเป้าหมายและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการประเมินความคิดเห็นต่อการพัฒนาเครือข่าย บริการสุขภาพ System ระดับอำเภอ (District Health : DHS) ในพื้นที่จังหวัด สกลนคร (ชดากร ศิริคุณ และวรุฬพงษ์ ภัคติกุล, 2557) พบว่า คณะกรรมการหรือผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานมีความพึงพอใจต่อระบบอยู่ใน ระดับมาก ด้านการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ ที่เริ่มด้วยการมีส่วนร่วม (participation) การมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) เสริมสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (learning) ร่วมลงมือปฏิบัติจริง (action) จนเป็นเครือข่าย

สุขภาพที่มีการบูรณาการทรัพยากรเพื่อร่วมทำกิจกรรมที่ตอบสนองต่อปัญหาชุมชน จนเกิดอรรถประโยชน์สูงสุด ด้านสุขภาพ และวัฒนา นันทะเสน (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลการพัฒนางานระบบสุขภาพอำเภอของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) โดยการประเมินผลแบบ CIPP Model โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการพัฒนาระบบสุขภาพอำเภอในพื้นที่ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของเครือข่ายสุขภาพระดับอำเภอ ตามสภาพปัญหาบริบทในพื้นที่ทั้ง 13 อำเภอ ผลการศึกษา พบว่า ผลลัพธ์ของการดำเนินงานระบบสุขภาพอำเภอ เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งด้านการทำงานร่วมกันในระดับอำเภอ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายและชุมชน การทำงานจนเกิดคุณค่า ทั้งกับผู้รับบริการ และตัวผู้ให้บริการเอง การแบ่งปันทรัพยากร และการพัฒนาบุคลากร และการให้บริการสุขภาพตามบริบทที่จำเป็น ...■

ussanุกรม

1. กระทรวงสาธารณสุข. สำนักบริหารการสาธารณสุข. การขับเคลื่อนระบบสุขภาพระดับ (รสบอ.). 2557.
2. ชดากร ศิริคุณ และวรุฬพงษ์ ภัคติกุล. "การประเมินความคิดเห็นต่อการพัฒนาเครือข่าย บริการสุขภาพ System ระดับอำเภอ (District Health : DHS) ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร". การพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2 (1) : 1-12 : มกราคม - มีนาคม 2558.
3. วรเดช จันทอร, "การพัฒนาทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ". งานวิจัย, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2545 - 2546.
4. วัฒนา นันทะเสน . "การประเมินผลการพัฒนางานระบบสุขภาพอำเภอ ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด มหาสารคาม". วารสารการวิจัย และพัฒนาระบบสุขภาพ. 2538. 7(30). พฤศจิกายน 2557 - กุมภาพันธ์ 2558 . 105 - 113 .
5. สากล พรหมศิริเดช. การประเมินผลโครงการห้องเรียนธรรมชาติสู่คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนบ้านทัพหลวง. สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสระแก้ว เขต 1 ปีการศึกษา 2549. (ออนไลน์). สาระสังเขปจาก : http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms.nsp. 2550